

YUMUŞAMA (DETANT) DÖNEMİ

II.DÜNYA
SAVAŞI
SONRASI
YUMUŞAMA

İRAN - IRAK
SAVAŞI

YUMUŞAMA
DÖNEMİ TÜRK DIŞ
SİYASETİ

ARAP - İSRAİL
SAVAŞLARI

YUMUŞAMA
DÖNEMİ İÇ
SİYASET

YUMUŞAMA(DETANT) DÖNEMİ

Soğuk Savaş dönemi içerisinde Doğu ve Batı bloklarının politikalarında yumuşamaya başladığı ve Soğuk Savaş'ın etkilerinin daha az olduğu döneme **Yumuşama(Detant) Dönemi** denir.

NOT: Yumuşama Dönemi Soğuk Savaş Dönemi'nden ayrı bir dönem değildir. Yumuşama Dönemi 1960-1980 yıllarını kapsar

Neler Öğreneceğiz?

- Yumuşama Dönemi'nde devletlerin politikaları
- ABD-SSCB yakınlaşması
- Yumuşama Dönemi'nde bölgesel çatışmalar
- Bağlantısızlar Hareketi
- Yumuşama Dönemi'nde Ortadoğu
- Petrolün önem kazanması
- İran-Irak Savaşı

- Yumuşama Dönemi'nde toplumsal, bilimsel ve kültürel gelişmeler
- Yumuşama Dönemi'nde Türk dış Politikası
- Türkiye'de Siyasi, Sosyal ve Ekonomik gelişmeler

Yumuşama Dönemi'nde Devletlerin Politikaları

Nikita Kruşçev

- **Rusya**'da Kruşçev'in devlet başkanı olması ile “Barışçıl Birliktelik” politikası yürürlüğü konmuş ve daha uzlaşmacı politikalar benimsemiştir. Stalin'den sonra başa geçen başkanlar genel olarak daha uzlaşmacı olacaktır.
- Kruşçev bu amaçla ABD'ye bir ziyaret yapmıştır.
- Kruşçev ve Kennedy 1961'de “Viyana Buluşması” ile barış içinde birlikte yaşama konusunda görüşmüşlerdir.
- Viyana Buluşması'nda Kruşçev, Batı Berlin'in Doğu Berlin'e bağlanmasını istedi.ABD bunu reddedince SSCB tarafından Berlin'e meşhur “Berlin Duvarı” inşa edildi(1961). Berlin Duvarı Soğuk Savaş'ın simgesi haline gelmiştir.

■ ABD'de başkan

Richard Nixon'ın göreve gelmesi ile ABD Çin ile ilişkilerini geliştirmeye çalıştı.

Çünkü ABD Vietnam Savaşı'nda

başarısız olunca burada askeri olarak değil siyasi olarak nüfuz sağlamak istiyordu.

- Nixon 1972'de Pekin'e bir ziyaret düzenledi. Bu ziyaret ile Çin-ABD dostluğu başlamıştır.
- Bu ziyaretten sonra ABD ile Çin başkanları sürekli birbirlerini ziyaret etmiştir. Karşılıklı yapılan bu ziyaretlere "Ping Pong Diplomasisi" denir.

ABD-SSCB Yakınlaşması

- 1960'tan itibaren ABD ve SSCB arasında özellikle silahların azaltılması yönünde görüşmeler çok sık yapılmıştır. Çünkü olası bir savaşta nükleer silahlar kullanılacaktır.

Bu da dünyanın sonu demektir.

- İki taraf arasında SALT* I ve SALT II antlaşmaları imzalandı. Bu antlaşmalar ile nükleer başlıklı silahların kullanımını ve miktarına sınırlandırmalar getirildi.
- Bu antlaşmalar pek yararlı olmamıştır. ABD senatosunun tepkisi ve SSCB'nin Afganistan'ı işgali nedeniyle bu antlaşmalar uygulanmamıştır.

*SALT=Strategic Arms Limitation Talks

- 1975'te Helsinki'de Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı(AGİK) toplandı.
- Burada imzalanan Helsinki Nihai Senedi ile konferansa katılan 35 ülke birbirlerinin bağımsızlıklarına ve toprak bütünlüğüne saygılı olmayı, insan haklarını ve devletler arası işbirliğini kabul etmiştir

Yumşama Dönemi'nde Bölgesel Çatışmalar

1- Küba Buhranı(1962)

- ABD ile SSCB arasında yaşandı
- Temel Nedeni Küba'da yönetimi ele geçiren Fidel Castro'nun Komünizm'i benimsemesi ve

ABD'nin kendisine bu kadar yakında bulunan bir devletin bu politikalarından rahatsız olması

- SSCB'nin Küba'ya uzun menzilli füzeler yerleştirmesi ile bölgede savaş rüzgarları esmeye başlamıştır.

- ABD Küba'ya ait Domuz Körfezi'ni ablukaya alınca Fidel Castro da füzeleri ABD'ye yöneltmiş SSCB savaş gemileri de yola çıkmıştır.
- İki taraf nükleer savaşın eşiğine gelince geri adım atmıştır.
- Karşılıklı görüşmeler sonunda SSCB, ABD'nin Türkiye'deki Jüpiter füzelerini kaldırması karşılığında Küba'daki füzeleri kaldırmayı kabul etmiştir.
- Bu antlaşma ile ABD-SSCB yakınlaşması başlamıştı. Bu olay Yumuşama Dönemi'nin başlangıcı olarak kabul edilir.
- Washington ile Moskova arasında telefon hattı (Kırmızı Hat) kurulmuştur. Bu hattın iki ucunda doğrudan devlet başkanları bulunmaktadır. Bu da iki tarafın savaşmayı istemediğini göstermektedir

2-Keşmir Sorunu(1948)

- Pakistan ve Hindistan arasında yaşanan bir sorundur.
- Bereketli topraklara sahip olması yüzünden buraya Pakistan hakim olmak istemiştir.
- 1948 ve 1966'da ateşkes imzalanırsa da bu sorun günümüzde de devam etmektedir.

3- Vietnam Savaşı

- SSCB ve ABD'nin ideolojik nedenlerden dolayı mücadele ettiği bir bölgedir.
- Her iki devlette bölgede kendi rejimini kabul ettirmek istiyordu.
- 1960'lı yıllardan itibaren ABD bölgeye sürekli asker sevkiyatı yapmış ama burada tam anlamıyla bataklığa saplanmıştır.
- Başkan Nixon döneminde Paris Antlaşması ile ABD Vietnam'dan çekildi(1973)
- ABD hem burada fazla kayıp verdiği için hem de bu kayıpların ülke içinde büyük tepkiler doğurması nedeniyle Vietnam'dan çekilmiştir.

VIETNAM WAR

4- SSCB'nin Afganistan'ı işgali(1979)

- Afganistan'da 1978 yılında Sosyalist lider Nur Muhammed Taraki'nin devlet başkanı olması ile ülke gittikçe SSCB'ye yaklaşmaya başladı.
- 1979'da SSCB tarafından ülkenin stratejik noktaları fiilen işgal edildi.
- Bu işgal ABD ve müslüman dünyasında büyük tepki ile karşılandı.
- SSCB yerli halın direnişi ile Afganistan'da 10 yılda 15.000 kayıp verdi.
- Bu nedenle 1989'da Afganistan'dan çekildi.

5- Spor-Siyaset ilişkisi

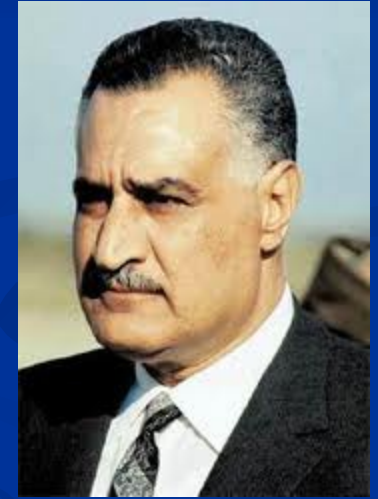
- 1980 yılında Moskova'da yapılan olimpiyatları 62 ülke boykot etti ve katılmadı. Nedeni SSCB'nin Afganistan'ın işgali idi.
- SSCB 1984 Los Angeles'taki olimpiyatları protesto etti.
- Boksör Muhammed Ali Vietnam savaşına gitmediği için lisansına el konuldu.
- 2008'deki Türkiye-Ermenistan maçını izlemek için Abdullah Gül Erivan'a gitmiş, bu da iki ülkenin siyasetteki sertliklerinin yumuşamasını sağlamıştır. Abdullah Gül bu tutumu ile FIFA Fair-Play ödülünü almıştır.

Bağılantısızlar Hareketi

- Yugoslavya lideri Tito'nun girişimi ile kuruldu.
- Yugoslavya, Endonezya, Mısır, Hindistan ile birlikte Asya ve Afrika'da bağımsızlığını yeni kazanmış 28 ülkenin katılımı ile kuruldu.
- Çıkış noktası 1955'te düzenlenen Bandung Konferansı'dır.
- Bu harekete katılan ülkeler Doğu ya da Batı bloklarından hiçbirine katılmamış, onlara boyun eğmemiştir.

Tito

Cemal
Abdülnasır

Yumuşama Dönemi'nde Ortadoğu

■ Arap-İsrail Savaşları

■ 1948'de İsrail'in kurulması ve Arapların bu duruma tepki göstermesi ile günümüze kadar devam eden savaşlar yaşanmıştır.

■ İsrail'e karşı Filistin, Irak, Ürdün, Suriye, Suudi Arabistan ve Mısır savaşmıştır.

■ Yapılan Savaşlar:

1. 1948 Savaşı
2. 1956 Savaşı(Süveyş Krizi)
3. 1967 Altı Gün Savaşı
4. 1973 Yom Kippur(Ramazan) Savaşı

- Yapılan bu savaşların hepsini Araplar kaybetti. Bunun nedeni: İsrail'in çok daha güçlü silahlara sahip olması ve Arapların tam anlamıyla birlik sağlayamamasıdır.
- Arapların kendi arasında birlik sağlayamamasının nedeni İsrail'in "Bekaa Politikası"dır. Bu politika çerçevesinde İsrail çevresinde bulunan ülkelerin dini ve etnik durumları araştırılmış ve ülke içerisinde iç savaş ve çekişmeler başlatılmıştır.
- ABD'nin araya girmesi ile İsrail ve Arapları temsilen Mısır arasında Camp David Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Mısır Arap-İsrail savaşından çekilmiş oldu.
- Antlaşmayı imzalayan Mısır lideri Enver Sedat Araplar tarafından hain ilan edilirken Mısır'a karşı Araplar arasında büyük bir tepki başladı.

1946'dan 1999'a İsrail Sınırları

İslam Konferansı Teşkilatı (İKÖ)

- 1969'da kuruldu.
- Amaç: üye olan müslüman ülkeler arasında işbirliği sağlamaktır.
- Şu an 57 tane üyesi vardır.
- Teşkilatın başkanı her zaman Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'dır.
- Genel Sekreterliğini 2014'ten beri İyad bin Emin Madani yapmaktadır.
- Genel sekreterliğini 2004 - 2014 arasında Ekmeleddin İhsanoğlu yapmıştır

Petrolün önem kazanması ve petrolle ilgili gelişmeler

- 1960'ta Irak, İran, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Venezüella arasında OPEC(Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) kuruldu. Amaç Petrol fiyatlarını düşüren ülkelere karşı petrol fiyatlarını yüksek düzeyde tutmaktır.
- 1973 Petrol Krizi: Batılı devletlerin Arap-İsrail savaşında İsrail'i desteklemesi ve OPEC'e üye ülkelerin petrol fiyatlarını yükseltmesi ile çıktı. Petrolün varili 2,59\$'dan 11,65\$'a yükseltildi.
- Batılı devletler de Arapların ihtiyaç duyduğu giyim ve gıda sektöründe fiyatları yükseltti. Bu krizden en çok her ikisine de muhtaç olan ülkeler zarar gördü(Türkiye gibi).

İran-İrak Savaşı(1980-1988)

- İran'da 1979 yılında Ayetullah Humeyni tarafından Şah Rıza Pehlevi yönetimi sona erdirildi ve İran İslam Cumhuriyeti kuruldu.
- Devrim'den sonra ülkede ABD karşıtlığı politikalar takip edildi.
- Buna karşılık devletin Şii olması ve gittikçe güçlenmesi başta Irak ve diğer ortadoğu devletlerini rahatsız etti.
- Bu nedenle 1980'de Saddam Hüseyin diktatörlüğündeki Irak İran'a saldırdı.

- 8 yıl devam eden savaşın galibi olmamıştır.
- 1 milyon civarında insan ölmüş 150 milyar\$ para harcanmıştır.
- Savaştan en karlı çıkan devletler, bu ülkelere silah satan ABD ve SSCB olmuştur.

Yumuşama Dönemi'nde Toplumsal, Bilimsel ve Kültürel gelişmeler

- 1945-1975 arasında dünyadaki yıllık büyüme ortalama %5 olmuştur. O nedenle bu yıllara “Muhteşem Otuzlar” denir.
- Petro-Kimya, Otomotiv, elektrik sanayisi gelişmiş halkın tercihi açısından çeşitlilik artmıştır.
- Ekonomik refahtan dolayı nüfus artmıştır.
- Şirketler holdinglere dönüştü.
- Kentleşme arttı.
- Çevre Sorunları arttı.

- Güçlü ve zayıf devletler arasındaki uçurum arttı.
- SSCB ile ABD arasında uzay çalışmalarında rekabet yaşandı.
- Kadınların siyasal, sosyal ve ekonomik hayattaki hakları arttı.
- Üniversitelerde özellikle kapitalizm karşıtı gösteriler yoğunluk kazandı.
- İşçiler haklarını savunmak, çalışma şartlarını iyileştirmek için sendikalar kurdular.

Yumuşama Dönemi'nde Türk Dış Politikası

a) Kıbrıs Sorunu 1- Türk-Yunan İlişkileri

Sorunun temel nedeni Rumların, adayı Yunanistan'a bağlamak istemesi ve bu nedenle adada Türklere karşı şiddet uygulamasıdır

Rumların Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama düşüncesine ENOSİS, bu amaçla kurdukları örgüte EOKA adını vermişlerdir

- Türk-Rum çatışması Rumların 1950'de ENOSİS'i yürürlüğe koymasla ile başlamıştır.
- 1960 Londra Antlaşması ile adada Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Cumhurbaşkanı Makarios, yardımcısı da Dr. Fazıl Küçük oldu.
- Olaylar yatışmamış ve Rumlar Türkleri katletmeye devam etmiştir.
- Bunun üzerine Türk uçakları ada üzerinde uçuş yaparak gözdağı vermiş hatta Kıbrıs'a çıkarma yapmak için hazırlık yapmaya başlamıştır.
- ABD başkanı Johnson İsmet İnönü'ye gönderdiği mektup ile Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale edemeyeceğini söylemiştir. Ederse de Türkiye'nin NATO'dan çıkartılabileceğini söyleyerek tehdit etmiştir.
- Bunun üzerine Türkiye bu harekattan vazgeçti.

- Bu olaylara 1964 Buhranı denir. Bu olaydan sonra Türkiye’de ABD karşıtlığı baş göstermiştir.
- 1967’de Rum katliamı devam etti. “Kanlı Noel” de denilen bu olaylarda birçok Türk öldürüldü. Türkiye bu olaylar karşısında Kıbrıs’a havadan müdahale etti.1967’de “Kıbrıs geçici Türk Yönetimi” kuruldu.
- 1974’te çatışmalar hat safhaya yükseldi. Bunun üzerine Türkiye adaya asker çıkardı. Batılı devletlerin araya girmesi ile Türk ve Rum temsilciler Cenevre’de buluştu.

- Toplantıda Türkiye'yi Dışişleri bakanı Turan Güneş temsil etti.
- Turan Güneş toplantı çıkışında gazetecilere barışın mümkün olmayacağını söyledi ve “Ayşe tatile çıksın” dedi. Bu 2. Kıbrıs Harekatı'nın parolası idi.
- Başlayan 2. Harekat ile Türkler adanın %38'ini ele geçirdi.
- 1975'te Rauf Denktaş liderliğinde Kıbrıs Türk Federe Devleti, 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruldu.
- Türkiye'nin adaya müdahalesi batılılar tarafından işgal olarak algılandı ve protesto edildi. Türkiye'ye uzun yıllar ambargo uygulandı

b-) Kıta Sahanlığı Sorunu

- Kıta Sahanlığı: Uluslar arası hukukta deniz yatağı ve onun altını içeren, kıyıdan 200 deniz mili açığa kadar, sular derinliğinin işletilmesine olanak veren, en derin noktaya kadar olan bölgeye verilen isimdir.
- Yunanlıların Türkiye'nin Ege'de aradığı petrol sahasının Yunan sahası olduğunu söylemesi ile gündeme geldi
- Türkiye ise petrol aradığı bölgenin Anadolu'nun bir uzantısı olduğunu söylemiştir.
- Yunanlılar Türk kıyılarına yakın adalara iki tümenlik kuvvet yığmıştır.
- Türkiye de İzmir'de Ege Ordu Komutanlığı'nı kurmuştur.
- İki taraf arasında BM'nin araya girmesi ile Bern Deklarasyonu imzalsansa da bu gerginlik günümüze kadar devam etmektedir

c-) Ege'de Hava Kontrol Sahası(FIR Hattı) Sorunu

- Ege Denizi'ndeki uçakların Atina'ya mı yoksa İstanbul'a mı bilgi vereceği konusunda yaşanan bir sorundu.
- Ege Denizi'nde birçok Yunan adası olduğu için hava sahası Yunanlılara aitti.Buradan geçen uçaklar da Türkiye'ye değil Atina'ya bilgi veriyordu.
- Bu nedenle Türkiye sürpriz saldırılara açık halde kalıyordu.
- Türkiye 1974'te Ege'yi bir çizgi ile ikiye ayırdı ve bu çizginin doğusunda bulunan uçakların Türkiye'ye bilgi vereceğini söyledi.
- Yunanistan bunun üzerine Ege'de hava trafiğini kapattı.
- NATO'nun araya girmesi ile sorun 1980'de çözüldü

2- Türk-Ermeni İlişkileri

- Ermeniler Türkler aleyhindeki faaliyetlerine 1965 yılından itibaren tekrar başladı.
- 1970'lerde ortaya çıkan ASALA terör örgütü 80 kadar Türk diplomatını ve dış temsilcilik mensubunu şehit etmişlerdir.
- Amaçları "Bağımsız Büyük Ermenistan"ı kurmaktır.

Türkiye’de Siyasi, Sosyal ve Ekonomik gelişmeler

1-) 27 Mayıs Askeri Müdahalesi

- 27 Mayıs 1960’ta Ordunun Demokrat Parti Yönetimi’ndeki hükümete el koymasıştır.
- Ordu ülkede yaşanan siyasi istikrarsızlık nedeniyle yönetime el koyduğunu açıklamıştır.
- Başbakan Adnan Menderes, İçişleri bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan Yassıada(İmralı)’da yargılanarak idam edildi.
- Cumhurbaşkanı Celal Bayar ise yaşlı olduğu için idamı ev hapsine çevrildi

2-) 1961 Anayasası

- 27 Mayıs İhtilali sonrası Kurucu meclis oluşturuldu. Bu meclis tarafından hazırlanan anayasa halk oylaması ile yürürlüğe girdi.
- Halk oyu ile yürürlüğe giren ilk anayasadır.
- Yasama TBMM'ye, Yürütme ise Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna aittir.
- Yargılama yetkisi bağımsız mahkemelere verilmiştir(Güçler birliği ilk defa kesin olarak ayrıldı).
- TBMM iki kola ayrılmıştır: Millet meclisi ve Cumhuriyet Senatosu.
- Anayasa Mahkemesi kuruldu.
- HSYK kuruldu.
- TRT kuruldu.
- Devlet Planlama Teşkilatı kuruldu.
- Temel Hak ve özgürlüklere geniş yer vermiştir. Halen bu konuya en fazla ağırlık veren anayasadır.
- 1980 İhtilali ile yürürlükten kaldırıldı

3-) 1961-1980 arasındaki siyasi durum

- Bu dönemde birçok parti kuruldu.
- Tek parti iktidarının yanında koalisyon hükümetleri de kuruldu.
- Bu dönemde kurulan partiler: Türkiye İşçi Partisi, Adalet Partisi, Yeni Türkiye Partisi, Milli Nizam Partisi, Güven Partisi, Milli Selamet Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi
- Bu dönemde etkin siyasi liderler: Süleyman Demirel(AP), Bülent Ecevit(CHP), Necmettin Erbakan(MSP)
- 1971'de anarşi ve öğrenci hareketleri yeniden başladı.
- 12 Mart 1971'de ordu hükümete bu konuda bir muhtıra(yazılı açıklama-uyarı) verdi.
- Bu nedenle Başbakan Süleyman Demirel istifa etti.
- Ekonominin geliştirilmesi için Devlet Planlama Teşkilatı(DPT) kuruldu.
- 1973 petrol krizi ve 1974 ABD ambargosu nedeniyle Türkiye Ekonomik açıdan zorluklar yaşadı
- “Beyaz Cam” da denen televizyon gittikçe gelişti. İlk yayın 1962'de TRT tarafından yapıldı. 1984'e kadar tek kanal varken bu tarihten sonra yayınlar renkli ve değişik kanallar tarafından yapılmaya başlandı.

4-) 12 Eylül Askeri Müdahalesi

■ Ülkede yaşanan siyasi istikrarsızlık, ekonomik sıkıntılar, etnik çatışmalar, mezhep kavgaları nedeniyle Genelkurmay Başkanı Kenan Evren komuta yönetime el koymuştur.

■ Böylece; anayasa askıya alındı, partiler kapatıldı, parti liderleri hapse atıldı, birçok kişi ya idam edildi ya hapse atıldı ya da sürgüne gönderildi.

- Cumhuriyet Senatosu kaldırıldı.
- Kurucu Meclis oluşturuldu.
- Meclis iki kanattan oluşacaktı: Danışma Meclisi ve Milli Güvenlik Kurulu.
- Danışma Meclisi'nin hazırladığı anayasa 7 Kasım 1982'de halkoylaması ile yürürlüğe girdi.
- Kenan Evren Cumhurbaşkanı oldu.
- Üniversitelerin denetlenmesi için Yüksek Öğretim Kurumu(YÖK) kuruldu.
- 12 Eylül ABD tarafından olumlu, Avrupa devletleri tarafından tepki ile karşılandı.

5-) Yeni Siyasi Partilerin Kurulması ve 1983 Seçimleri

- 1980 İhtilali'nin getirdiđi siyasi yasaklar 1983'te sona erdi.
- 1983'te yapılan seçimleri Turgut Özal'ın kurduğu Anavatan Partisi kazandı ve tek başına iktidara geldi.
- Bu dönemdeki diğer partiler: merkeze yakın solda Halkçı Parti(HP), merkeze yakın sağda Milliyetçi Demokrasi Partisi(MDS).
- Turgut Özal döneminde özellikle sanayi alanında önemli adımlar atıldı.
- Yabancı yatırımlar teşvik edildi

Sabırla dinlediđiniz için teŖekkür ederim

Burak ÜNSAL

Tarih Öğretmeni